

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО НОТАРІАТ РУМУНІЇ

У статті подається загальна характеристика організації та діяльності нотаріату в Румунії. Визначено їх основні завдання та функції, структуру та повноваження нотаріусів у Румунії, гарантії забезпечення їх діяльності.

Ключові слова: нотаріат, нотаріус, нотаріальна контора, нотаріальний округ.

Постановка проблеми. Історичні події, які сталися в Румунії в 1989 році зумовили визначні зміни в суспільно-політичному житті країни. Перетворення були спрямовані, в першу чергу, на зміну державного ладу, демократизацію суспільства, кардинальне оновлення законодавства тощо. Реформування зазнав і такий важливий інститут будь-якої правової держави як нотаріат. Вперше за багато десятиліть функціонування, нотаріальна діяльність стала ліберальною професією, що дозволило підняти її роль та авторитет на більш високий рівень.

Ступінь наукової розробки проблеми. Питанням організації та діяльності органів нотаріату в Румунії не приділялася належна увага з боку представників науки цивільного процесуального права та нотаріату в Україні. Це пов'язано з певними складнощами, зумовлених потребою у досконалому знанні румунської мови, специфіки викладення положень про нотаріат в законодавстві Румунії.

Мета статті полягає в аналізі основ організації та діяльності нотаріату в Румунії, характеристиці окремих повноважень органів нотаріату.

Виклад основного матеріалу. Питання організації та функціонування нотаріату в Румунії урегульовані спеціальним загальнодержавним законом «Закон публічних нотаріусів та нотаріальної діяльності» № 36/1995 (далі Закон) [1].

Згідно ст. 1 Закону нотаріальна діяльність покликана забезпечувати посвідчення безспірних цивільних або комерційних прав, сприяти реалізації прав та захисту інтересів фізичних та юридичних осіб відповідно до закону.

В Румунії існує єдина форма організації нотаріальної діяльності – публічні нотаріальні контори. Вживання терміну «публічні» зумовлено тим, що відповідно до законодавства, основним покликанням нотаріусів є надання послуг публічного характеру. Іон Марін, віце-президент Національної спілки публічних нотаріусів Румунії, зазначає, що при вчиненні нотаріальних дій нотаріуси повинні діяти в якості безсторонніх арбітрів, які дотримуються законів, щоб забезпе-

чити безпеку і стабільність прав і обов'язків учасників відносин [2].

В нотаріальній конторі, може працювати один або кілька нотаріусів, на правах асоційованих членів та відповідний допоміжний персонал. Створюючи асоціації, публічний нотаріус не позбавляється права на індивідуальну нотаріальну контору. Нотаріус або нотаріуси - партнери, можуть наймати нотаріусів-стажистів, перекладачів, інших працівників, адміністративно-обслуговуючий персонал, які необхідні для здійснення нотаріальної діяльності.

На відміну від України, визначення нотаріального округу в Румунії здійснюється з врахуванням територіальної юрисдикції судів. Так, в межах територіальної юрисдикції одного суду може функціонувати одна або кілька нотаріальних контор.

Нотаріальні контори можуть створювати додаткові офіси в населених пунктах де відсутні нотаріальні контори, в межах їхнього територіального округу. Однак вони зобов'язані припинити свою діяльність у разі відкриття у даному населеному пункті нотаріальної контори іншим нотаріусом [3, с. 348].

Румунським законодавством про нотаріат детально врегульовані питання визначення компетенції нотаріусів. Законом встановлені повноваження нотаріусів, які відповідно до положень ст. 8 можуть складати правові документи та посвідчувати їх, вчиняти нотаріальні дії пов'язані з спадковими відносинами, посвідчувати юридичні факти, підписи на документах, зразки підписів та печаток, зберігати документи поданих сторонами, вчиняти протести векселів та чеків, посвідчувати копії документів, виконувати та легалізувати переклади, видавати дублікати посвідчених або складених ними документів та інші дії, передбачені законом. Окрім вказаних нотаріальних дій нотаріуси також мають право посвідчити факт, що особа жива, що вона перебуває в певному місці, що особа на фотографії є особою яка звернулася за посвідченням, що особа на підставі повістки або повідомлення з'явилася (чи не з'явилася) у певний день, у певний час до нотаріа-

льної контори, посвідчувати протоколи і рішення загальних зборів акціонерів або партнерів компанії, з вказівкою про дату і місце їх проведення та зазначенням осіб, які підписали протокол або рішення. На прохання керівництва компанії нотаріус може посвідчувати особи учасників та їх підписи, зберігати документи, чеки, векселі, гроші.

В цілому, компетенція публічних нотаріусів поділяється на загальну та спеціальну.

На практиці, при здійсненні нотаріальної діяльності, виникають ситуації конфлікту компетенції. Саме тому, румунський законодавець зазначає, що при конфлікті компетенції між нотаріальними конторами, розташованих у межах територіальної юрисдикції одного ж і того суду, він вирішуються судом, за заявою заінтересованої сторони. Рішення суду є остаточним. У разі виникнення конфлікту компетенції між нотаріальними конторами, розташованими в різних районах, компетентним органом є суд, в окрузі якого знаходиться контора нотаріуса, до якого звернулися останніми (ст. 11 Закону).

Якщо говорити про компетенцію щодо вчинення нотаріальних дій, то так само як і в Україні, у Румунії, окремі нотаріальні дії можуть здійснюватися дипломатичними представництвами та консульськими установами, а також іншими установами, на умовах і з урахуванням обмежень, передбачених законодавством. Нотаріальна діяльність дипломатичних представництв та консульських установ Румунії здійснюється на основі румунського законодавства, міжнародних угод підписаних Румунією та відповідно до міжнародних стандартів. На прохання осіб, які мають румунське громадянство і румунських юридичних осіб, дипломатичні представництва та консульські установи Румунії можуть виконувати наступні нотаріальні дії: посвідчення достовірності документів, за винятком тих, які містять операції з нерухомістю між живими особам; посвідчення справжності печаток і підписів; посвідчення фактів; легалізація копій документів; проведення і легалізація перекладів; зберігання документів, наданих сторонами; видача дублікатів нотаріальних актів складених дипломатичними представництвами чи консульськими установами тощо. Зазначені види нотаріальної діяльності, якщо вони зумовлюють правові наслідки в Румунії, можуть бути вчинені румунськими дипломатичними представництвами і консульськими установами, і на прохання іноземних фізичних чи юридичних осіб, якщо вони не суперечать законодавству держави перебування.

Згідно ст. 12 закону, секретарі місцевих рад сіл і міст, де відсутні нотаріальні контори, за ініціативою сторін можуть вчиняти наступні нотаріальні дії, як: посвідчення підпису на документах, поданих сторонами; посвідчення автентичності копій документів, за винятком документів підписаних приватними особами. У разі потреби подання цих документів до установ або економічних операторів, зазначені нотаріальні дії можуть вчинятися останніми.

Щодо місця вчинення нотаріальних дій, румунське нотаріальне законодавство встановлює, що нотаріальні дії можуть бути вчинені у нотаріальних конторах, в приміщеннях дипломатичних представництв або консульських установ, на борту морських та повітряних суден, які перебувають під румунським прапором, а також за місцем проживання румунських громадян, або в іншому місці, якщо це передбачено міжнародними угодами підписаних Румунією або місцевий закон не перешкоджає цьому (п. 4 ст. 13 Закону) Нотаріальні дії вчиняються в нотаріальних конторах, у межах робочого часу.

Усі нотаріальні дії підлягають судовому контролю. Адміністративно-організаційний контроль діяльності нотаріуса здійснюється радою Національної спілки нотаріусів стосовно таких питань як: організація палат нотаріусів та нотаріальних контор; перевірка якості нотаріальних дій та нотаріальних документів. Рада може делегувати контрольні повноваження територіальній Палаті нотаріусів, яка повинна відзвітувати про виконану роботу. Міністр юстиції може замовити контроль нотаріальної діяльності спеціальним інспектором.

Палата нотаріусів. У кожному територіальному окрузі апеляційного суду діє одна Палата нотаріусів, зі статусом юридичної особи. До складу Палати нотаріусів входять всі нотаріуси, які працюють в межах територіальної юрисдикції суду апеляційної інстанції. Палатою нотаріусів керує рада директорів, яка складається з президента, віце-президента і 3-5 членів. Рада директорів обирається загальними зборами членів Палати на трирічний термін. Президент Палати отримує грошову компенсацію в розмірі, що визначається загальними зборами членів Палати. Також у Палаті можуть працювати секретар та інші наймані працівники в кількості та з окладом, визначених загальними зборами нотаріусів Палати.

Рада Палати нотаріусів має наступні повноваження: розглядати скарги на дії нотаріусів та стажистів нотаріусів, вживати відповідні заходи та доводити їх до відома Національної спілки нотаріусів; делегувати нотаріуса, у виняткових

випадках, на протязі певного періоду, для забезпечення функціонування іншої нотаріальної контори в межах територіального округу, з обов'язковим інформуванням Національної спілки нотаріусів; інформувати Національну спілку нотаріусів про нотаріальну діяльність нотаріусів-членів, про наявність вакантних посад нотаріусів та стажистів нотаріусів, вносити рекомендації щодо кандидатів на призначення нотаріусами; представляти Палату нотаріусів у відносинах з третіми особами; готувати юридичну документацію і надавати методичні консультації нотаріусам; вести облік доходів і видатків Палати та внесків її членів; виконувати інші обов'язки, передбачені законом.

Національна спілка нотаріусів Румунії.

Ст. 27 Закону встановлює, що нотаріуси Румунії об'єднані в Національну спілку нотаріусів - професійна організація зі статусом юридичної особи, яка має право обирати раду та інші органи і діє на підставі статуту.

Рада Національної спілки нотаріусів складається з одного представника від кожної регіональної Палати нотаріусів, з числа яких обираються президент і два віце-президента. Рада спілки вносить Міністру юстиції пропозиції щодо призначення нотаріусів, зупинення та припинення нотаріальної діяльності, щодо необхідної кількості нотаріальних контор та умов проведення кваліфікаційного іспиту кандидатів у нотаріуси, встановлює, за погодженням з Міністром юстиції, мінімальну плату за послуги, що надаються нотаріусами; затверджує розмір внесків членів Палат нотаріусів, представляє Національну спілку нотаріусів у відносинах з третіми особами на національному та міжнародному рівнях та виконує інші обов'язки відповідно до закону.

Національна спілка нотаріусів Румунії є повноправним членом Міжнародного союзу нотаріату (UINL) з 1997 року і Нотаріальної Ради Європейського союзу (CNUE) з 2007 року.

Доступ до професії нотаріуса. Відповідно до положень ст. 16 Закону, нотаріусом може бути особа, яка має румунське громадянство, постійне місце проживання в Румунії, наділена цивільною дієздатністю, має диплом про вищу юридичну освіту або науковий ступінь в галузі права, не має судимості, користується доброю репутацією, володіє румунською мовою, не має медичних протипоказань до здійснення нотаріальної професійної діяльності, пройшла дворічне стажування в нотаріальній конторі, успішно склала кваліфікаційний іспит та пройшла конкурс, який організовується Радою Національної спілки нотаріусів. Згідно з румунським законо-

давством, від стажування звільняються особи, які мають стаж роботи не менш п'яти років на посаді судді, прокурора, адвоката чи іншої посади, у галузі права. У разі відповідності вказаним вимогам, на підставі заяви кандидата, з урахуванням пропозиції Національної спілки нотаріусів, Міністр юстиції Румунії призначає нотаріуса.

Кваліфікаційний нотаріальний іспит проводиться перед комісією, що складається з одного члена Національної спілки нотаріусів, представника Міністерства юстиції, члена професорсько-викладацького складу вищих навчальних юридичних закладів і двох професійних нотаріусів.

Перед тим як розпочати професійну діяльність, нотаріус зобов'язаний, протягом 60 днів від свого призначення, зареєструвати нотаріальну контору в апеляційному суді в межах територіальної юрисдикції якого вона знаходиться. Для реєстрації нотаріальної контори нотаріус повинен надати зразки підпису та відбиток печатки. При наявності обґрунтованих мотивів, термін реєстрації нотаріальної контори може бути продовжений Міністром юстиції Румунії. Дотримання термінів реєстрації нотаріальної контори має вагоме значення, оскільки їх порушення або невиконання умов щодо реєстрації нотаріальної контори може зумовити припинення нотаріальної діяльності.

У разі успішного виконання вимог щодо реєстрації нотаріальної контори, нотаріус приймає **присягу** перед Міністром юстиції і президентом Національної спілки нотаріусів або їх представників.

Стажистом нотаріуса може бути особа, яка відповідає вимогам що висуваються до особи – нотаріуса, працює в нотаріальній конторі і може перебувати в цьому статусі до складання кваліфікаційного іспиту.

Нотаріус-стажист працює на умовах трудового договору, який укладається з нотаріусом, зміст якого визначається статутом Національної спілки нотаріусів Румунії.

Окремим розділом Закон закріплює **правовий статус нотаріуса**. Зокрема зазначається, що при здійсненні професійної діяльності, нотаріус має право на отримання винагороди за надані послуги, на щорічну відпустку, він не можуть бути переведений в іншу місцевість без його згоди. Нотаріуси мають право на соціальне забезпечення.

Стаття 36 Закону передбачає, що професія нотаріуса несумісна з виконанням іншої оплачуваної роботи, виконання обов'язків судового виконавця, адвоката або юрисконсульта, здійснення підприємницької діяльності особисто чи через посередників, за винятком: наукової, літе-

ратурної та журналістської діяльності, функцій депутата, сенатора або радника повітових чи місцевих рад, членства в органах правління та інших органах Національної спілки нотаріусів, Палаті нотаріусів або в інших національних і міжнародних організаціях, з якими співпрацює Національна спілка нотаріусів.

Підставами **дисциплінарної відповідальності нотаріуса** є недбалість у виконанні професійних обов'язків, немотивована відсутність в нотаріальній конторі, порушення професійної таємниці, поведінка, яка ганьбить професію нотаріуса. Дисциплінарне провадження щодо адвоката здійснюється дисциплінарною Радою при Палаті нотаріусів.

До нотаріусів можуть бути застосовані дисциплінарні стягнення у вигляді письмового попередження; штрафу, що сплачується до бюджету Палати нотаріусів; відсторонення від посади на строк, що не перевищує 6 місяців; припинення нотаріальної діяльності.

Порядок вчинення нотаріальних дій. Усі нотаріальні дії здійснюються за ініціативою сторін. Документи, підготовлені сторонами, або, у відповідних випадках, їхніми законними представниками, нотаріус перевіряє на відповідність вимог щодо їх змісту і форми. У разі потреби, нотаріус може внести відповідні зміни та доповнення, за згодою сторін. Документи, що стосуються виконання нотаріальних дій складається у відповідності з законом та волевиявленням сторін. Документи, щодо яких закон встановлює чіткі вимоги щодо змісту і форми, можуть бути редаговані тільки нотаріусами, адвокатами сторін або юрисконсультами чи законними представниками юридичної особи. Особи, які мають вищу юридичну освіту, можуть складати документи, в яких вони є сторонами, або їх дружина, чоловік чи нащадки.

Надання юридичних консультацій нотаріусом здійснюється в письмовій або усній формі, фізичним або юридичним особам, за їх проханням чи на підставі строкових угод.

Нотаріус зобов'язаний з'ясувати реальні відносини між сторонами у зв'язку з вчинюваними нотаріальними діями, перевірити чи мета, яку вони прагнуть досягнути не суперечить законодавству та роз'яснити правові наслідки, які можуть для них настати.

Всі нотаріальні дії та документи вчиняються на румунській мові. Представники національних меншин або особи, які не володіють румунською мовою можуть знайомитися зі змістом документів через перекладача. Функції перекла-

дача можуть виконувати нотаріуси, співробітники нотаріальної контори, або сертифіковані перекладачі. На прохання сторін, нотаріус може посвідчувати копії документів складених на іноземній мові, при умові, що він володіє цією мовою або зміст документа був йому перекладений.

Слід відмітити особливості, які стосуються порядку встановлення особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальних дій. Відповідно до румунського законодавства, сторони нотаріального процесу вважаються встановленими, якщо вони відомі особисто нотаріусу, про що робиться відповідний припис. Якщо нотаріус особисто не знайомий з особами, які звернулись для вчинення нотаріальних дій, то він зобов'язаний встановити їх, що можливо шляхом наступних дій: перевірка документів, що посвідчують особу або перевірка посвідчення особи з підписом, печаткою і фотографією власника; підтвердження особи адвокатом, який надає правову допомогу стороні нотаріального процесу; свідчення двох свідків, які особисто відомі нотаріусу або, які підтвердили свою особу через вказані документи.

У разі якщо при встановленні особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальних дій у нотаріуса виникають сумніви щодо її психічного стану, то він може вчинити ці дії лише при наявності письмового висновку лікаря-спеціаліста, про те що сторона усвідомлює свої дії, керує ними та може висловити згоду при підписанні документа.

Румунське законодавство про нотаріат встановлює, що нотаріус не може виконувати нотаріальні дії у яких стороною або заінтересованою особою є він, його дружина або чоловік, предки або нащадки, є представником сторони процесу. Вчиненні у цих випадках нотаріальні дії є нікчемними.

Закон деталізує порядок отримання нотаріусом згоди від сторін на вчинення нотаріальних дій. Так, згідно зі ст. 61 після складення документу, він зачитується сторонам, а нотаріус повинен з'ясувати, чи розуміють сторони його зміст, і, чи правильно відображені їхні наміри. За наявності мотивованих підстав, нотаріус може отримати згоду сторін на вчинення акту окремо, але тільки в один і той же день. В даному випадку, у нотаріальному акті, нотаріус обов'язково повинен зазначити час і місце отримання згоди кожної із сторін. Отримання згоди глухих, німих чи глухонімих здійснюється у письмовому вигляді і підписується власноруч цими особами.

Законодавцем окремим розділом врегульовано особливості спадкової процедури або порядок вчинення нотаріальних дій, що впливають

із спадкових відносин. Так, спадкова справа відкривається за заявою будь-якої заінтересованої особи або секретаря місцевої ради, в територіальній юрисдикції якої знаходиться майно померлого на момент відкриття спадщини. В першу чергу, нотаріус повинен з'ясувати чи дана справа підпадає під його територіальну юрисдикцію. У разі встановлення, що дана справа є компетенцією іншої нотаріальної контори, то нотаріус зобов'язаний направити її нотаріусу, до юрисдикції якого вона віднесена. У разі якщо справа належить до територіальної компетенції кількох нотаріусів то пріоритет має той нотаріус до якого звернулися вперше. Разом із поданням заяви про відкриття спадкового провадження, особа подає заяву про нотаріальну інвентаризацію спадщини.

При відкритті спадкового провадження нотаріус зобов'язаний з'ясувати всіх спадкоємців та повідомити їх про відкриття спадщини. Свідоцтво про право на спадщини видається спадкоємцю або спадкоємцям в частині успадкованого майна. Воно є остаточним і не може бути змінено нотаріусом. Нотаріус, який видав свідоцтво про право на спадщину обов'язково заносить відомості про це до відповідного державного реєстру. У разі наявності мотивованих підстав він може доповнити або змінити свідоцтво шляхом складення додатку до нього. Свідоцтво про право на спадщину може бути оскаржене до суду. На підставі

рішення суду, яке анулює дію первісного свідоцтва, нотаріус має право видати інше свідоцтво.

Висновок. На сьогоднішній день, враховуючи зміни, що були внесені до національного законодавства, нотаріат Румунії є одним з провідних правових інститутів держави, метою якого є охорона та захист прав, свобод та інтересів осіб. Ефективне виконання цих завдань можливе шляхом постійного удосконалення законодавства у сфері нотаріальної діяльності, формування висококваліфікованого нотаріального корпусу, контроль та моніторинг діяльності нотаріусів, встановлення принципів та гарантій учасників нотаріального процесу тощо. Особливий вплив у напрямку реформування та удосконалення румунського нотаріату мають євроінтеграційні процеси, яких переживає Румунія.

Список літератури

1. Legea notarilor publici si a activitatii notariale nr. 36/1995 // Monitorul Oficial al Romaniei. – 1995. - nr. 92 din 16 mai 1995. - Partea I.
2. Ion Marin Evolutia notariatului roman - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://notariatpublic.com/blog/evolutia-notariatului-roman>
3. F. Magureanu Organizarea sistemului judiciar. – Bucuresti: Universul juridic. – 2006. – С. 428.

Стаття надійшла до редколегії 7 вересня 2012 року.

Рекомендована до друку в "Віснику" науковим редактором П.С. Пацурківським.

Getmatsev O.V., Paskar A.L.

General regulations of notariat of Romania

Summary

In the article the general description of organization and activity of notariat in Romania has been presented. The main goals and functions, structure and power of notaries in Romania, guarantees of their activity are determined.

Key words: notariat, notary, notarial office, notarial district.

Гетманцев О.В., Паскар А.Л.

Общие положения о нотариате Румынии

Аннотация

В статье подается общая характеристика организации и деятельности нотариата в Румынии. Определены их основные задачи и функции, структура и полномочия нотариусов в Румынии, гарантии обеспечения их деятельности.

Ключевые слова: нотариат, нотариус, нотариальная контора, нотариальный округ.